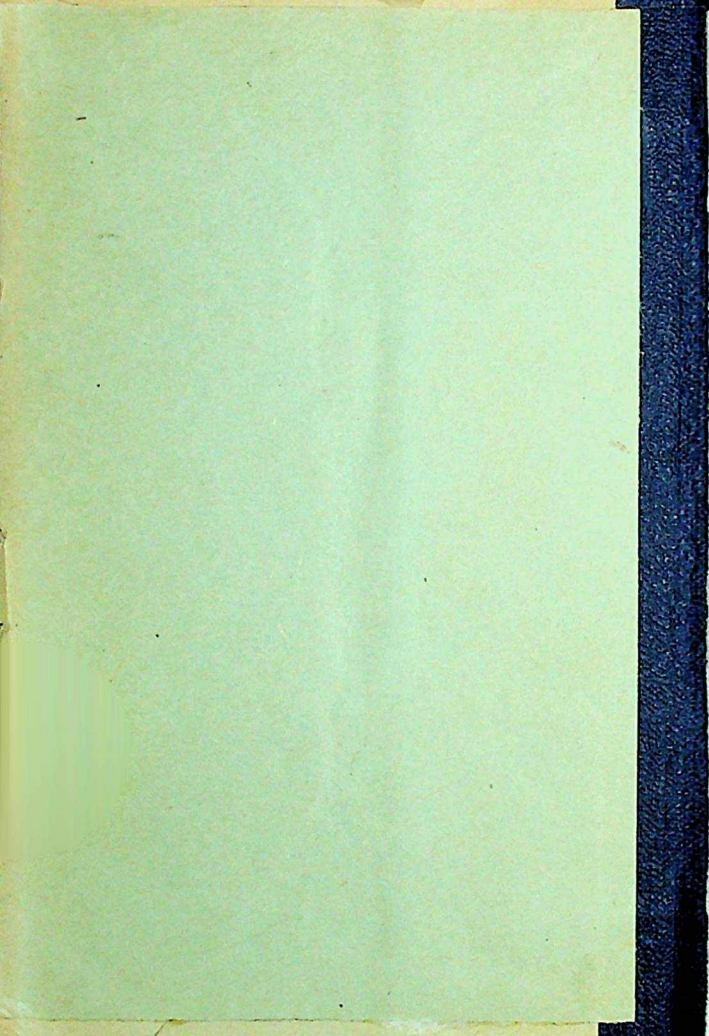

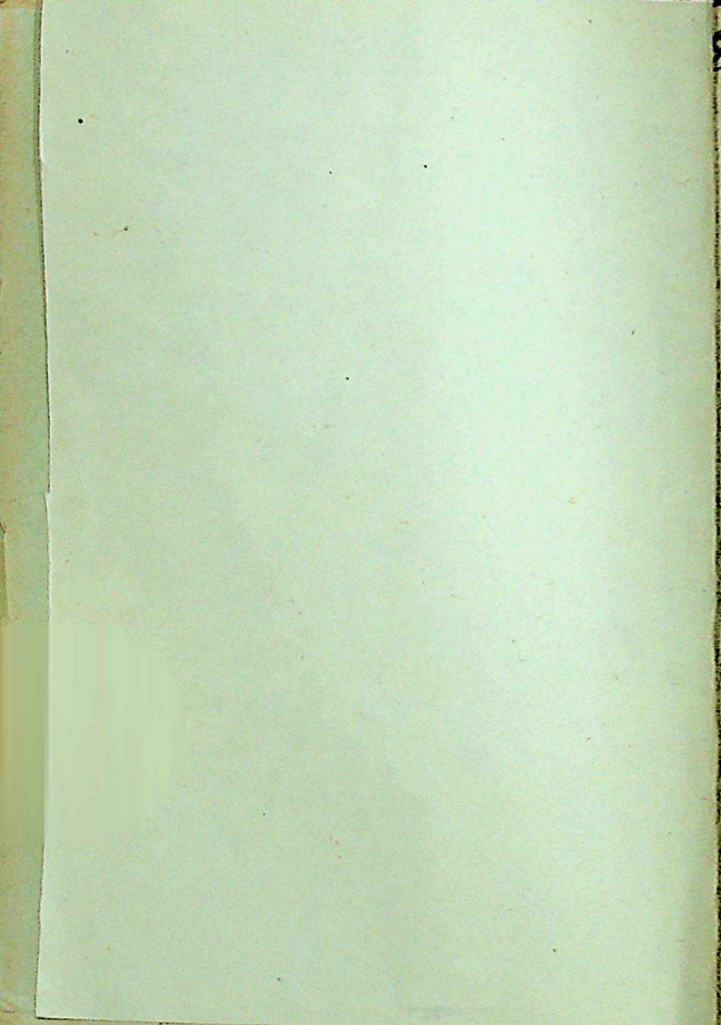
Инжин Л.
-3360.

Байр.

Элст, 1940.

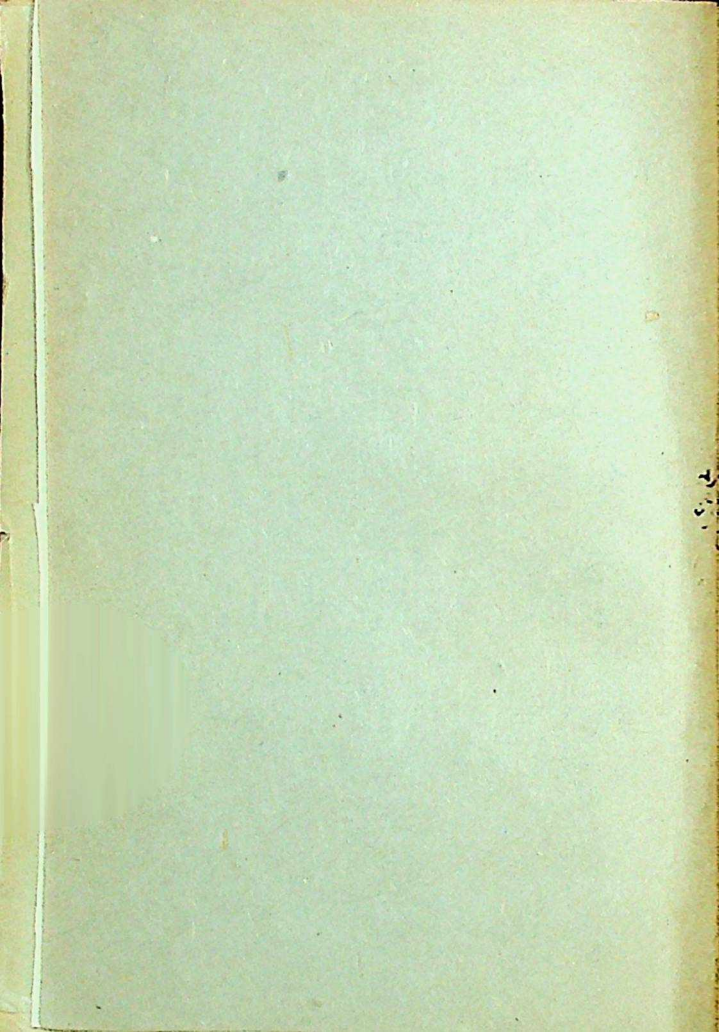
8234.

ИНДЖИН ЛИДЖ

Б А Й Р

ХАЛЬМГ ГОСИЗДАТ
ЭЛСТ—1940

ИНДЖИН ЛИДЖ

С (Кэлм)

и 62

БАЙР

— 228С —

де

1940

ХАЛЬМГ ГОСИЗДАТ
ЭЛСТ—1940

БИБЛИОТЕКА
Калмыцкого научно-
исследовательского
и культурно-просветительского
центра

НАУЧНАЯ
БИБЛИОТЕКА
при
Саргосударственном

288234

БАЙР

Нарни герл асхрдг
Намчта тег кеернә,
Дулахн хөбч түүгәр
Дурарн хөбдән делүлнә.

Дал деерк сумкаси
Дегтр, газет умшна,
Дала олн хөбдән
Зеткр, аамшгәс харсна.

Булахар чонмуд ирлднә,—
Буугъар халгъдж тарлднә,
Хулхачнр, хортд мөлклднә,—
Хөбчәс тедн көбгднә.

Шинрсн теегин салькн
Сергмдж болдж дуугна,
Шилтсн кергән санн
Сергльнъ хөбч дуулна:

„Төрски нутгм өргн,
Төр кергнь делгрнә,
Төрски нутгм байн,—
Төвкнү байрнь деврнә...

Сенр сәәхн күүцлмүд
Седклднь хөбчд ордг,—

Энъкр Сталинън узхнъ
Эрки күүлнъ болдг...

* * *

Колхозин кер мөриг
Көлтлнъ гүүлгсн көвүн
Хөвтә байр гентки
Хөбчд ирдж келв:

„Москвас цаасн ирдж...
Дуудулдж чамаг тиглән.
Манакс өтрл гив...
Дулахи, хәрнъ бедр“...

Тиним зәнъг сонъссн
Теегин хөбчин чикнъ
Дуугад, шуугсн болад,
Дуулад бәәсн болв...

Сер-сер гисн
Сальки аргъул үләнә,
Босн, өсри джиргсн
Богшргъус эргид үзгднә.

Багъ насни цогид
Халун цусн буслна,
Бахлр талнъ әврәд,
Халта зүркнъ бульглна.

* * *

Удл уга—дарунъ
Дулахи Москва орв,
Ут хаалгъин туршартнъ
Данъгин байсад одв...

Холас йовси поезд
Хяакрдж адгъси болна,
Асхи бүрүлин алднд
Аксрад Москвур орна...

Икл балгъси... шуугна,
Эргмдән галмуд цяәнә.
Икл балгъси... дуулна,
Энъгдән инәгъад бәәнә...

Малмуд, хөд үзгдхш...
Машид хурдар көөлднә,
Турвас, заводс тоолгдхш,—
Теди дүнъгәдж дерәлднә.

* *
Өргн Советск орна
Өнцг болгъна малчнр
Өндр Кремль дотрк
Өргәд хамцдж цуглрв.

Эдниг цуглрм цацу
Энъкр аав Сталин
Мал өскәч улсан
Мендлси ордж ирв.

Өргә дүүрнъ улс
Өргәд,— „ура“ хяакрв,
Дуугъан теднлә негдүлдж
Дулахн басл сүрәлкв.

Аав Сталинд шилтси
Нүдән төрүц чирмхш,
Алдр ик күүг
Сәәтр үзхәр седнә.

Хораси алчур авад,
Хойр нүдән арчна,—
Меекә нүльмси гарад,
Мел гәәрәд бәәнә.

Күцлнъ күцдж байрлси
Күндтә хөбч ирв,
Цугарн колхоз бахтси
Цуглрдж хүрм кев.

Москвас ирси хөбч
Манъна тиньгр босв,
Хурси олн-әмтнд
Халун байран келв:

— Москван кремлевск өргәд
Малчнр болдгарн цуглрлавдн,
Мана Сталин—аав
Маднла ирдж мендлв.

— Михаил Иванович бас
Мини гарим атхв...
Хөбч малч улсла
Хамдан вождьнр күүрлв.

— Күцәси көдлмшим мактад,
Күцәх кергүдим заацхав;
Седкл, урмд ханъгъад,
Селвг маднд өгцхәв...

Хөөчин келсн үгнъ
Ханмдж иктä болна,
Цäägъäд, Ленинä орден
Цеежднъ, зүркиднъ мандлна,

1939

ЛЕНИНД

Мини рапорт

Угта чидлӓснӓ сӓрдӓд,
Ухань тарсн хортд,
Чамаг ӓнӓгрв гихлӓ
Чанӓгърдж батрхар седлӓ.

Кӓцӓхӓр теднӓ седснӓ
Кӓцӓгдлго одснӓ лавта.
Кӓчтӓ чини сургӓульчнӓ
Кӓмиг онӓгдарула йовна.

Кецӓ мергн ухагъар
Чини ӓгсн зааврар
Кӓнд индустр сӓӓртӓ
Чини социализм батрв.

Ӓмтни джиргӓл унтрджасн
Ӓӓмшгтӓ зерлг кӓдӓсӓр
Шин джиргӓл, балгӓсд
Шуугад, буслад ургӓлдв.
Анӓгсин даджгас сулдсн
Ария эмг кӓдӓс
Болд мӓрдин турунд
Бийӓн шинрӓлдж онӓгдарв.
Чадмг большевистск олна
Чирнӓ улмар ӓснӓ,

Чини күүцлиг күүцэхд
Чидлэн оньдин аксна.

Хаана цагт ширгджэсн
Хасг, хальмг эдн
Чини зурсн хаалгъар
Чанъгъар ишкмндж өөдлв.

Эдл-аху, эрдм делгрв,
Эгл джиргълин байр деврв.
Шин бээдл делгүд дэврв,
Ширшсн хуучн хамхрад дэргв.

Агъу өргн орнчнь
Алдр хаалгъарчнь йовна,
Баатр Сталин иньгчнь
Батар көтлдж зална.

Байрта джиргълэр дүрклсн
Баатр орнчнь дуулна,
Дунь делкэд донъгьдна,
Делкэг оньдархд дуудна.

1934

СТАЛИН

Кесг келәр дуучир эн нер дуулд
Кецү сәәхи хамгла энүг дүнъ-

Эн нерн—чимдж мактлгъни чилд
Эн нерн—маниг динилгънд кōт

Сталинә нилчәр дүүрнъ джир
Сталинә нерәр дүүвр бах донт

Ачта нерн олн-әмт байсулна,
Дав, тана тускар зүркм дуулна
Йик классин хүвәр төрсн үрн,
Йир сәәхи джиргълин мергн у
Күчтә ленинск партин баатр

Күмн-әмтиг герлтәгч энъкр нар
Буслсн өнр джиргълтә, бульгл
Бумбин орн кесгт делкән күсл

Мөн твим орн манад ода бәәнә
Мөнък Ленин—Сталин маднд т
бүрдә

Йосн уга улст йосинь гартнь
бәрүлләт,
Йовгън тенси улст машид, дживр
өгләт.
Харнъгъуд төрсн улст герл та
оруллат,
Харгъндж энлсн улсиг элвг байн
болгълат.
Хамг зөөр, эрдм герл делгрдж
мандлв,
Хату бәәдл, түрлгън холд хоцрдж
мартгдв.
Иосиф Виссарнонович Сталин,
танд,
Йоста үни байр, хүв делгсн
күүнд,
Тенъгс, уулс гатцас, намчта өнр
теегсәс
Танъсг йөрәл, мендс тасрл уга
нислднә.
Әл-бис келнд мактмджин дун
донъгъдна,
Әмтилә дуугъан негдүлдж, зүркн
мини дахлдна:—
Йирн йисн эрдмин билгтә урн,
Йиртмдж хүврүллгъни гүн ухан,
Күчтә партин кәтлврч болд зүркн,
Күмни делкәд күндтә алдр нерн.

1939

ЛЕНИНА ДУУДВРТ

*Хальмет Ленин дуудвар
илгэснэй
Хөрдөгч өөнднь нэрэдгөддөж
байна.*

Делгү өргн орнд
Дээнэ түүмр шачала,
Хуучн шин хоорнд
Хурц ноолдан болджала.

Элвг ик газриг
Элсн шора хучджала,
Деер—теньгртк үүлдлэ
Дэрин утан хутхлджала.

Шин йосн—советмүд
Шинки делгрдж йовла,
Хар керас—хортд
Хавсри демндж дэврлэ.

Алдр Ленин—Сталин
Аксад олиг дуудла:
Көдлмшчир, угатьнр, бостн,
Көбтн, хортдиг күүчтн!

Ицгтэ үнн дуудвариг
Ик газр сонъсла,

Теегин хальмгуд бас
Терүнлэ өндэдж серлэ.

Баатр хяакрлгъни дуудвр
Хальмгт хаалгънь болла,
Батрак, угатьнр болдгарн
Хамцад, хортдур дэврлдлэ...

Омгта орс көдлмшч улсла
Оларн хальмгуд хамцла,
Сумнд салврси улан туг
Сарсадж деернь делслэ,

Дуудвр дахсн хальмг
Ўклин хаалгъасн хагъцла,
Дуудвр өгсн Ленинэ
Ўннь теегт доцъгъдла.

Совет гисн ўг
Хотдар нисдж тарла,
Совет—шин йосн
Хурдар теегт батрла.

Ўни хяакрснд серси
Танъх тег амллэ,
Ўүнэс авн эклсн
Талдан джиргъл цецгллэ.

Харнъгъу хальмг герлтэ болв,
Хаксу теегнь ургълта болв...
Джиргъл шинэр буслад баянэ,
Джиргсн байр өсэд баянэ.

Шинрсн джиргълин зүрхид
Ленин Сталин хойр,
Шин дуудин экид
Мадид энъкр нерд.

1939

МОНЪГЪЛД ИЛГÄГЧ БИЧГ

Алдр Союзин кѳвүнә
Алти менд нистхә,
Алтан ѳндр орасиг
Алхад Монъгълд күртхә...

Кезәнә нег цагт
Кѳдән бѳѳргүд кеддж,
Хальмг, монъгъл улс
Хамдан нүүдж йовла.

Тооста күнд хаалгъар
Ацад чирлдәд йовцхадг,
Теркә цеглсн мѳрдәр
Амни ус хәәцхадг.

Уста, ѳвстә газрар
Ута бүргүләд бууцхадг,
Шин бүүриг йѳрәгч
Шишлнъ нәärmүд болцхадг.

Хар нүдтә кѳвүд-күүкднъ
Хәргәд, хамцад, дуулдцхадг,
Геглзсн гашута дуунднъ
Гейүрсн айсмуд донъгъдцхадг...

Мәәлдәд хѳд шууглддг,
Мѳѳрлдәд үкрмүд нирглддг,

Алгтрси сүрг адудиг
Аризл аджргъс делддг.

Энъгсг малчирин дуд
Эднлэ виилдж негддг,
Эднэ шуугана дүүрэн
Элвг көдэг дүүргдг...

Мана мал, зөөрд
Мөн шүд хазлддг
Газа газрин хортд
Галзу мет дэврлддг.

«Джанъгърин» экияс дуулдад
Дэврси шулмсиг тослддг,
Джанъгърин туск дуудар
Дээнд зүрkdэн батлддг...

Тингдж йовси хатушг цаг
Тууджин холд хоцрла.
Аср хортдларн ноолдн йовдж
Арасаг хальмгуд темцлэ.

Омгта улста байн газрт
Оли джилд түшлэ,
Көк тенъгс, Иджл шидрт
Көндриго батар нутглла.

Бидн ода таанрас
Икл холд бээнэвдн,
Болв халун зүрkdэрн
Иныг хамц бээгъэвдн.

3360 -
Шуулад, тасчад, идхяр
Шулмс таднур дэврэд бääхлэ,
Харалин шүрүтэ дольган
Хальмг теегär шуугад бääнэ.

Галзу нохаст—хортдт
Ганцхи хальмгуд биш,—
Советск улс цугтан
Сүркэ дурго бääнэ.

Моньгъл орн, сонъс,
Ода öнр күчтäch,
Моньгъл арат *) улс,
Ода öвү бишлт.

Öргн алдр орнла
Иньг бääхән мед,
Öнр зөрмг улснь
Ицг иктägъинь мед.

Гиикн дживртä харцхснь
Гиичд нисхär телүрнэ,
Аризл хурдн мөрднь
Альдараг гидж цервлднэ.

Хортд дääсг гидгär
Сүрдхär бичä седит,
Хорта галзу дэврлтинь
Сөргдж чадхан медит.

Моньгълмуд, манд ицтн!
Моньгъл газрин миджäg
Мөнт бүтн хадгълхд
Мана чидлмдн күрх...

*) Куч-көлсчир.

Омгта бичгм, нисич,
Одх газртан кўрич,
Мана сәәхн джиргълиг
Монъгълд тархадж келич.

1939

ЛЕНИН ӨНЪГРСН УГА

Ленин өнъгрв гидж
кен йир келх!?

Ленин мана зүркнд
кезәд чигн бәәх!

Сай бум джилмүд
өнъгрәд, хоцрад йовх,
Саак кевтән Ленин
оньдин бәәгъәд бәәх.

Күмни оln әмтнд
үкл уга—мөнък;
Күчтә үни сургъульд
үрлт уга—мөнък.

Делкәг уралан көтлгч
ухани булг—Ленин,
Делкә дүүрнъ улсин
седкл дотр Ленин.

Орчлнъгин ора деер
нарн уладж падрна,
Онъдин дөрвн цагт
түүг цугъар үзнә.

Оln әмтнд, күмнд
негл ухан мандлна,—

Ончта бат кучта
алдр Лениня сургъуль.

Байрта джиргъл тосхлгъни
алднь болвчи

Байслгъни дживр болад
эн герлтиа.

Баатр джиргъл мактлгъни
дун болгънд

Бахмджта энъкр нерн—
Лениня нерн джинънна.

1939

САГ-СЕРГГ БААЦХАЙ

Болд, фабрик, завод
    эдл, эрдм цуг
    социализмин орнд өснэ, —
    эньгдэн эн герлтнэ.
Будта харньггу, зовлнь,
    энрлгътä өлнд
    капитализмин делкä асна, —
    энькидж тер гемтнэ.
Делкэн кöдлмшч кумн
    манаксиг дахкар,
    дурахар дольглна;
Дäävлсн баячудин делкä
    мадниг дархар,
    дäälхär догшрхна.
Мадниг төгäлгч эдн
    мөн унтхш—гетлднэ,
Манад үлү үзлднэ,
    мана зöбрд джилвтнэ.
Улан äärmин кирцäг
    кесг хаалгъар үзцхäv,
Уйдш уга күчтäгъинь
    мартш угагъар медцхäv.
Бидн, манакс
    äвртä күчтävдн,

Болв оньдй
сагар бӕнӕвдй.
Хортдй чидлиг бацдж
санамрдхмн биш,
Хӕӕрнӕ кутц бӕрдӕн
серггӕр бӕй.
Тӕрскм минь,
социализмин орм,
Тӕрӕц юмнд авгдшгоч,
Улан ӕӕрмм,
Кӕнд гарта Саврм,
Улмар хатурдж батрич.

1934

ЗӨРМГ БААТР

*Гундлтагхар үкен геройд,
Анатолий Серовд нерйёгдөв.*

Комсомолин зөрмг олас
Ончта негнь билäch,
Коммунизмн кергт шунач
Ачта большевик боллач.

Көгши буурл Уралин
Көдлмшч багъчуд дундас
Агъарт өөдлдж гарад,
Алдр харцх боллач.

Самолетин күчтә моториг
Седклән дахулдж ганъхулдг
билäch,

Салькн, джинъ, книтиг
Салвчад, әрәд, дәврүлдг билäch.

Өөдләд, тенъгрт цакләд,
Үүлнлә хутхлдад йовхлачнь
Өкәрльг күүкн иньгчнь
Үзәд, байсн мактдг:

„Шуугата дживрәрн деләд,
Шургъад өөдлич, иньгм.
Сарт, нарнд өөрдәд,
Сәәхн менд ирич...“

Көвкхр цагъан үүлдиг
Көөгъад, наадлад йовдг билäch,
Үрглдж джисдг үүлд
Үргдж үүмси болдг билä.

Эрлзсн альви самолет
Москва деер үзгддг билä,
Энъкр аав Сталин
Герлтä инäдтä үздг билä.

Элвг, байн орн-нутган
Эргдж деерäснь гääхдг билä,
Балгъсд, селäдин олн-äмтн
Баатр көвүгъан мактдг била:—

Төмр зүрктä көвүдм
Төрäд, өсäd бääцхәнä,
Цегäхн орн-нутгтм
Цецгäснь болдж байсулна.

1939

ОСИПЕНКО ПОЛИНД

Герлтä зöрмг күүкән
Гентки геегъад орксн
Агъу öргн орн
Агдс гигад одв.

Хурдн күүдр дживртä,
Хату баатр зүүрктä
Мана Полина күүкн
Маднас салат одвч.

Ахр цагин зуур
Алдр болдж өөдллäч,
Баахи наста бийчнь
Бийән делкäd öврүллäч.
Ўзүлсн сәәхн үлгүричнь
Ўүрмүдчнь күтц дасх,
Байн өсклинь орнанчнь
Баатр күүкднь өсх.

Чамар үлгүр кецхәсн
Чанъгъ күүкд олн,
Чанъгъ күүкдәс кесгнь
Чамаг дурахдан белн.

1939

ШАНДВА

Гилгр хар үсән
Гедргән цокдж самлсн,
Төгрү хар нүдәрн
Тенд эндән хәләсн,
Мөн мини оньгтә
Хальмг хар көвүн
Крымин көк садт
Кесг ургъмл гәәхдждж.

Үр, сән бәнт?
Хәрү өгхш.
Үг келхитн, үр?
Хәрү келхш.

Эн келсн үгмүдән
Орсар орчулад келхлә,
Энькр мини үүрм
Оньгдждж хәлән келв:

Алма-Ата балгъснасв,
Хасг келнә күмб.
А... а... та хасг билт?
Хәрнь хальмгар медхшлт.

Шин үүринм нернь
Шандва болдж гарв,

Хасг хальмг хойр
Ханьцдж иньгүд болувди,

Шандван эцкнь—Базар
Селәнә кәдлмшч бәәдж,
Бай—теднә хортн
Басл генүлдж шимджәдж.

Багъ настагъасн авн
Базар байнд заргдәд,
Садвар гемндж үкәд,
Шандваг өнчәр үлдәдж.

Шандва бичкн бийнь
Байнд икәр аралддж.
Советни йосна нилчәр
Батрдж, боодждж, өсдж.

Багъчудин ниинцәнд орад
Классни медрлән өдлүлдж,
Бай, мулла—хортдан
Күүчәд хамхчдг дасдж.

Хөрн зургъадгч джилд
Харьковд сургъульд ордж,
Шандва хасг эндр
Садвин эмч болдж.

1934

КҮҮКН ДУУЧД

Өргн теегин үрн
Өбдән авч дуулнач,
Нәәхли үсәрәд оркхларн
Негл бамб цецгәч.

Дуунанчнь үгснь хурц,—
Цокц махмудт ивтрнә,
Дуунанчнь айснь әмтәхн,—
Цуг судцдар гүүнә.

Дууни уйгъи айстнь
Дотрк зүркчнь бульглна,
Саак гашута бәәдлчнь
Седкл дотрчнь төбнрнә.

Кецү, кецү зовлнъган
Кезәнә кевши дуулсичнь
Эндрк өдрмүд күртл
Экндчнь хадгдад йовна.

Хурагдси цеедждк зөвүричнь
Хувацдгнь уга бәәджл,
Холд кеергшән гарчкад,
Хавши дуулдг бәәджлч.

Тенькән уга гейүрәд
Тиикд уульн дуулвчи

Танъх, харнъгъу төг
Төртән авдго бәәджл...

Эндрк цагин сәәхид
Чини джиргъл цецглә,
Энъкрлгч олни таалд
Чини дун чанъгърна.

Ширси теегин күүкн,
Байрар буслад дуулнач,
Шин джиргълни тосхлтд
Батри хатурад өснәч.

Дуулич, күүкн, чанъгъар,
Шинәр дуулич, шинәр!
Дуунаннь омгта айсар
Шулугъар уралан, шулугъар!

1934

ИНЬГИН БИЧГ

Джиргъл гигад
йир акад
Джигтә сәәхн
юмн бәәдж..
Арвн дола давад,
насн ирв,
Акад дала халун
нама эзлв.
Теньгрт күрәд нисхчн
дурн күрнә,
Теньгсин йорал үзхчн
дурн күрнә..
Өндр уулс кедхчн
седкл орна,
Өргн теегәр йовхчн
седкл орна..
Дәәни эрдм дасхар
даруд йовнав гинч?
Илгәсн бичг болгъничнь
байрар тоснав,
Инәдтә үг болгъничнь
батар тодлнав..
Төрән меддг
залу болад

Төрсни кeргәр
йовхар бәнч?
Менд күрич,
иньг минь,
Манъна тиньгр
байрта ирич...
...Зүркнә таал
зүткә болдг бәәдж.
...Зүркнә тачал
зөвүртә болдг бәәдж.
Саак өдрмүд,
зүүдн мет,
Санан седклд
үлдхиг мед.
Бидн хооридан
бичәчи үзлций,
Бичг мендән
бичлддж үүрлий.
Амд менд
джиргъсн хөөн,
Алд бәәснь
йилгъл бәәхй.
Багъинәр дуулн
тиньгр бәәгъич,
Байрар дүүрнъ
менд йович.

1937

ЧАМД

Хаврин эрк цецгä мет,
Хамгин дур дууднач,
Энъкр өкärлыг шовун мет,
Энд тенд тоглынач.

Цевр сарул нүдичнь
Цегäхн усншнь мелмлзнä,—
Долвс-гилвс гигäd
Дотран эргдж альвлна.

Нааран хäläггäд инäхлärн
Нарн мет герлтänäч,
Ўгцäд, шоглад оркхларн
Ўүрин зүрк сергänäч.

Олд дурнь болад,
Уданд менд цецглич,
Ончлсн нег зүркиг
Ухандан хадгълн йович.

1938

24/5-44

ӨРГЦХАТН!

Хальмгин тег бүтэйджэсн
Харнъгъу эвдрх замд,
Шин джиргълин дун
Шинкн донъгъдсн замд,
Хуучн шин хойран
Халун ноолдана замд
Улан очншнъ тѳрсн
„Улан хальмг“ газет.
Олн-олн джилд
Партин цергч йовнач,
Олн-олн амтнд
Дурта иньгнь боллач.
Наснчнь немх дутм
Нүднчнь хурцгдад йовна...
Эндр,—
Элдв байрин цагт,
Эндр,—
Элвг байн цагт,
Эрдм герл
Делгрсн замд
Эврă Өѳниннь
Байслгъ кеджәнăч...
Манакс,
Уга биш,—
Бăәнăлхн,

Манакн
Угатә биш,—
Байнлхн.
Уух кергтә
Ўүнд.
Ура! Өргцхәти,
Ўүрмүд!

1939

СВЕТИКА

Цецглси садин сүүдрт
Цегәхн нүдн үзгдв.
Хәләхәр өөрдәд одхнь
Хө-мөстә Светика бәәдж.
Мууха эвтәкн күүкмб!
Мөн йосн наадгъа.
Эрвәкә мет эрвлзәд,
Эн гарад зулна.
Мууха өкәрлыг күүкмб,
Мөн йосн цецгә.
Савгър джөөли үснь
Салькнд сарсадж өрвәнә,
Харнь керсү нүдн
Хамг әмт өврнә.
Дәәвләд, әрә ишкәд,
Дәәдә болгъниг дахлдна,
Эркләд, худлар уульад,
Экиннь ардас көөлднә.
Энүг үзсн хамгнь
Энъкр үгсәр таална...
Тооснд зәрмдән көлврнә,
Тарлнътад чирән киртнә,
Тер бийнчнь өкәрлыг,
Теврәд, үмсдж болна.
Альков, „хоб“ гий,

Альхи деер зогслч,
Сӕӕхн цагин цецгӕ,
Светика, альков, инӕлч.
Светика!
Эрклӕд, дурндан бӕ.
Светика!
Энӕкрлдгнӕ чамд дала.
Кӕн болгӕнд таалулгд,
Кӕзӕн деернӕ саатулгд.
Светика, сонӕслчн,
Светика, инӕчкчн.
Советск, мана ӕрдӕд,—
Светикӕд йир хӕвтӕт.
Мууха ӕкарльг юмсв,
Мӕн йоста цецгӕс.

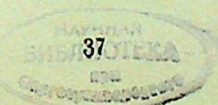
1939

ХАВРИН СӨ

Экрэд үлэсн
Эрк салькн
Эргэд, альвлад,
Эрвлэд баянә.
Эргнд садмуд
Эрслдж нәәхлнә,
Дундк агъунь
Дур нәәлүлнә.
Көлстә нилх
Көк ногъань
Кевс болсн
Кевтр болна.
Хаврин сөн
Харнъгъу цоолад,
Хавсн сар
Хаджугъас цәәнә.
Хошад иньгүд
Холвата сууна,
Хая-хаяд
Хамцата дуулна.
Көкрсн сад
Күридж тевкрнә,
Көркхн иньг
Күзүддж эрклнә.

1937

208234

МАГЪДЛАД БААСН ЧАМАГ...

Магъдлад баасн чамаг
Мартхар зүркилярн цуүгддлäv,
Ўгца саатула баадж
Ўгдән орулдж токтнуллав.

Бүкл джилин туршар
Чини седкл сөрлäv:..
Болшго болдж гигäd,
Чамас бийм цөкрлäv.

Тиикхд, — күлãгъä баätл
Юнъгад алмацад баäläч?
Токтидж оден зүркиг
Ягъдж шинäс серүлнäч?

Öшрх гем чамд
Мел гаргъсн угав,
Öблх юм чамд
Мел ўзүлсн угав.

Хәрнъ терл, иньг,
Хөрäд бийән татич, —
Бичä тиигич, иньг,
Бийим бичä генүлич...

Буслгсн бачм кöдлмшм
Бульглсн зүрким аксна,
Онъг, дурн, седклим
Онъдин энм авлна.

ЗУРГ БОЛСН ИНЬГИГ...

Зург болсн иньгиг
Зүркн мел мартхш,
Чиряцдж түүг үзхиг
Часар тоолдж ханхш.

Седкл зүүдн хойртм
Селдж, иньг, орнач,
Хама болв чигн
Хамдан нанла йовнач.

Белглсн өкәрльг зургчнь
Бодвадж өмнм сууна,
Эркллгъни гени цагиг
Экнәснь авн санулна...

Янъсг иньг чамаг,
Яахв чама, яахв,
Чамаг гисн зүркиг
Чамднь күргдж болхв.

1936

КИШТÄ ЭМГНÄ ДУН

Тöрг шар
нарнь
толгъа деернь
мандлдг,
Тегиц, көк
ногъань
татвр угагъар
хумхардг...
Ора цоорха
гернь
терм, уньар
босдг,
Äрә сальки
шуукрхла
тавгнь гедргән
тусдг...
Хотхр, бöбрг
кедлдäd
хальмг äмтн
нүүлддг,
Харнъгъу будн
нигтрдж
хаана йоснд
таасгддг...
Хагърха ишкә

гернь
хаац болдгам
уурдг,
Харалта догшн
үвлин
киитн джинь
ивтрдг. .
Кевтр уга малмуднь
уруддж
эзән зовадг,
Кенз бички күүкднь
уульлдж
Ээджән генүлдг...

1932

ЭМГНÄ ДУУНД

Кезәнък бәädлиң тускар
Киштән дуулсиг сонъсув,
Теркә зүркм меекәри
Терүг эндрклә дүнъцүлв.

Хүврәд гегәрсн теегт
Хүвтә джиргъл буслна,
Күсл болджасн байр
Күч авч бульглна.

Байссн күч-көлсчир
Байджсн колхозмудар дүрклв,
Эдл уш манакнар
Элвг болдж делгрв.

Хотхрмуд кеддж нүүлгън
Хортань олинд медгдв;
Ширсн хуучн эвдрв,
Ширсн тег ээвртв.

Хамцу бәälгън батрх дутм
Хамг кәдлмш делгү буслна,
Хотдин джиргъл ширх дутм
Хортдин үлдл багърад йовна.

Гашута үкльн өөрдх дутм
Галзурдж хортд йөдәрнә, —
Хортд тохм тасрхнь
Холд биш, — өөрхн.

ШИНРСН ТЕЕГИН ДУН

Уладж мандлси нарнд
мана теегмдн намчна,
Урдк бääдлин ормд
шинär бääлгын батрна.

Эмнг бääси кодэггяр
эрäдлäd гермүд нигтрнä,
Эрдм-герл, зöөр
öдр-öдрär делврнä.

Савгър сäähн садта
шин селäд цецгärнä,
Салькн, аггяр, джинг
социализмин кергт церглнä.

1982

МАРТХАР СЕДЛӘЛ

Дурни залин кўчтәд
Хәәгәäd чамла таньлдлав,
Дурни эркин омгтад
Халун ўмслгъ белгиләв...

Зўркин цевр седклиг
Хаджгър гидж алмацлач,
Зуудни эргү ўзлгъиг
Хавта ўннд тооллач...

Ядсм кўцсн уга, —
Яахв,—аргъ уга.
Седклим мед гидж
Сурдж мѳргсн угав.

Боомтг уга зўркиг
Боодж мартулхар седләв, —
Болшго юмн—болшгол,
Бәгл, бәг гиләв.

Зўркм мартхар седләл,
Зүгәр чадсн угал, —
Эврәннь гүн йоралд
Энъкр чама хадгълал...

Саак цагиг мартхш,
Седкләсн хайдж чадхш, —
Хама болв чиги
Хадгълад, санад йовна.

Дурни залин кучтад
Хяаггяд чамла таньлдлав,
Дурни эркин омгтад
Халун умслгъ белгллäv.

1938

САНН БААГЪИЧ

Хоньгър эвлүн күүкн,
сонъсич,
Хөбөннь энүг, куки,
санич:
Көвкхр цагъан үүлн
деерм эрлзнä,
Көркхн күүкн иньг
өөрм эрвлзнä.
Альвн хойр нүдн
сарул,
йир берк...
Алти шаргъ үсн
савгър,
йир эрк...
Зургичн
цокад авчклав —
Энькр цецгäm болг,
Зүркидän
батлад дүрчклав, —
Эркär оньдин бäg.

1939

СУРГУЛИН ТӨЛЭ

Хаана йосна цагт
Хальмгуд харнъгъу бääдж,
Данъгин тиимәр бääлгъхлә,
Даджрхд амр бääдж.

Тер йосн уга болад,
Тоосн шорад хүврв,
Тендж йовсн хальмгуд
Тегш хүвтә болв.

Цугтан сургъуль дасна, —
Цутхлинь кергмдн эн,
Цугъар сургъульта болснас
Цаадк кергүд кегдхмн.

Эн цагин кергүд
Эрдм сургъульла залгълдата,
Эндр өдрәс цаарандан
Эрдмгод хаалгъ уга.

Сургъуль цугъар сурий,
Шулун, хурдар дасий.
Социализмиг батлхд
Сургъуль эркн чинртә.

Ахир, экчир, үүрмүд,
Аксти бийән сургъулар!
Эркн кергүдин негнь
Эрдм сургъулинь медтн!

1931

ХАЛЬМГ ДУН

Сенр агъарта теегърнь
шавшад ногъан нăахлнă,
Совхоз, колхозин малмуднь
саймуд кўрч нигтрнă.

Седкл, чидлән хамцулад,
социализмин малигъән батл-
цахай,

Шин эрдмин зааврар
шинрўлад тохмта болгъцхай...

Улан ширтă трактормуд
удрад газриг хагълна,
Урдк хоосн кōдасър
ургъцин дала делгрнă.

Урдкинър тәрă тәрлгън
аштнь туста болшго,
Ургъцан икдўлхин кергт
агро-медрлтă болцхай.

Кōк тенъгсин
загъсна икинъ

Колхозин олнахн
бърдг болв,

Онц неджăдър
загъс бърлгън

Олар хамцснала
ăдлцш уга.

Малмуд, машидин шууганд
салврад хортд хамхрна,
Мана бргн теегт
социализм батрдж буслна.

1933

СОВХОЗИН ХӨӨЧ

Эрätрси кöк теегär
Экрнъси сальки дуулна,
Кецү эрвлэси хурдар
Кедäd теегär гүүнä.

Совхозин öсклнъ хöd
Джööли ногъанд идглинä,
Сонрдси, нарта теегин
Джиргъл шинрснъ медгднä.

Утадж—совхозин хөөч
Улана дуд дуулна,
Залху уга—серглинъ
Залдж хөбдән эргнä.

Би комсомолец нерән
Баатрарн дуудулнав гидж,
Бийдән даалгъси кергт
Большевигинär Утадж шунна.

Хöөдин тендк захар
Хöөдин хортд цервлднä,
Хöөчин хурц нүүд,
Хöөнд тедниг öөртхкш.

Батхи, öтн тергүтнäsнъ
Баатрар хөбдән харсна,
Бүрнднъ хадгълх болдж
Бийән ударникд зарлна.

КОЛХОЗИН ДУН

Күдр күчтә машид
Күнд индустр гаргъна,
Кесг олн машид
Колхозн селәд авна.

Коммуна партин гардврт
Колхозан баатр болгъий,
Кулак, зәәснъгин үлдлиг
Күтц хамхлдж балвлий.

Көдлмшән шундж кедж
Колхозарн байн болий,
Хортдиг цуг нөкдтәгъинь
Халун болдар хәәрий.

Инрлмүд дәәнд белднә,
Колхозин олнахн меднә,
Индустрин күч батлхд
Колхозарн шундж орлцхай.

Социализмин зура күцәхд
Шунлтан улмар өский,
Саймудар хамцдж ниицәд
Шин джиргълән батлий.

1931

БИДН БИЧКН БОЛЬШЕВИКҮД

(Пионерск дун)

Бидн бичкн
                  большевикүд
коммуни төлө
                  ноолдачнр,
Боомтг хамгиг
                  хамхчад
коммун тал
                  зүткцхэй.

Ачта Ленинэ
                  тугиг
делгдж өөдән
                  өргцхэй,

Аав Сталинэ
                  зааврар
омггдж уралан
                  йовцхай.

Уралан йовх
                  хаалгъ
эньгдән тосхлгън,
                  ик ноолдан,
Уйдлго түүг диилхд
эрдмәр бийән
                  аксцхай.

Хамц джиргълан
батлдж
хортдла ноолдг
даснавдн,
Халун, киитнäs
äялгн уга
хату чиирг
баатрвдн.

Эндрин ик .
тосхлгнäs
бийиннь хуван
меднävдн,

Эврәннь кех
кергән
бидн хурдар
күцәнävдн.

Көдлмшч керг
күцäхд
кезäдчн белнвдн,
Классин хортдла
дäялдхд
кезäдчн зөрмгвдн.

Шин дуугнән дуулдж
ургъдж байсий,
Шин джиргъл тосхлгнд
уралан йовий.

Бидн баахн
ленинцнр
бичкн тосхачнр

хамцулцхай,
Бийсиннь зерглэнд
сургъдж
баатр коммунистир
белдцхай.

1932

КОМСОМОЛЕЦ ӨНЪГРСНД

*Муджга Нунгад—
комсомольск ямейкин
даалгъварар.*

Комсомолин
    ѳнр аармӓс
    чини чирӓ геедрв,
Комсомолд —
    чини ормд
    кесг члед ирх.
Кедж йовсн кӓдлмшчнь
    кевтӓн
    менд бӓӓх,
Кесг саймуд,
    гӓджрлдӓд,
    мӓн тӓгсгдж кӓцӓх.
Чини цокц деер
    шавшад,
    цецгӓс ургӓх,
Чама хорлсн садв
    ӓндс тасрдж,
    уурх!

1932

КОЛХОЗНИКИН ҮГ

Өгйән цаасн гидгити
Өнъгәрт тоолдг биләв,
Одахн мөнъг шүүхләрн
Олзтагъинь лавлдж медв.

Амтн авад бәәхлә
Дурагъад авад бәәләв,
Алкинь чигн хәләлго
Дүрчкәд бәәгъад бәәләв.

Мини таньдгас кесгнь
Облигацар мөнъг шүүдж,
Минь түүг сонъсад,
Оддж хәләлхкәр гарв.

Хар улан күүкн
Хәләдж өгдг бәәдж,
Хәләчкит энүг—гичкәд
Хаджуднь күләгъад суувув.

Негнь шүүдж гидж,
Нан тал хәләдж,
Нәәртә өнъгтә күүкн
Наачах бәәдлтә келв.

— Үр эгч, шоглджант?..

Кедү мөнъг авхмб?

— Тер кассд одтн,

Тавн минъгъ шүүджт.

Кѡлән адгъс ишкәд,
Кассд кӯрәд ирв,
Кӯүкнә келсн мѡнъгиг
Кӯтц бӯрднъ авбув...

Мини шӯүсн шӯүврм
Мѡн теркн биш,
Ори-нутган батлгън —
Ончта, эркн шӯүврм.

Ӧгйәд цугъар бичгддж
Ори-нутган батлцхай,
Ӧгйән ик нилчиг
Оларн меддг болцхай.

1933

ОКТАБРИН ДУН

Октябрин дууна дүүрэн
Орчлнь кедж ниргүлнэ;
Шуукрад делкэ сернэ,
Шуугад дахад дуулна.

Нарт делкән пролетармуд,
Наартн, мадниг дуратн,
Шинрсн джиргълин дууна
Шин айсиг дахтн.

Улан туган делгтн,
Уралан зөрдж ишктн,
Делкэд Октябрь диилхнэ
Дегэд хол бишл.

1932

МИНИ ҮҮРИН БИЧГ

Энъкр үр,

менд!

Барун гаран атхул.

Энд бaaгч биднчн

бурн, эрүл

мендвдн.

Мана бaaдл —

эндрин зург

саакла адл биш,

Мөн оньдин керг,

көдлмш тасрхш.

Бригадмуд болдж

хувагдлдад,

тaрaнa көдлмшaн

эклaвдн,

Большевиcтск

ишкдлин төлa

колхозарн дөрлдaвдн.

Коммуниcтнр цугтан,

Комсомольцнр бас

Бригадмудар көдлвдн,

Бригадирмуд болвдн.

Уу теегар

көдлмшин улсин

Урмднь холвгдла,

көөлдәд дөрлдә.
Манакс дөрлдәнд
        әвртә бәәдж,
Мана колхоз диилв...
Саак кулаксин
        әзлджәсн, элвг,
        көк теегиг
Сталинә нертә колхоз
        әнъгднъ хагълад,
        кевтнъ тәрчкв.
Көдлмшәс зулдад,
        көдллго, хуурмглад,
Көзр, алә келдә йовдж,
        Көгшнә Мандж ахта
Колхозас көөгдн гив,
        кецү гидгәр шоодулицхав.
Кен сәәнәр көдлсинь
Кесн көдлмшнъ үзүлнә,
Кермн, Бадм ахта
Кесг дакдж мөрәлгдв.
Эндрин көдлмшин бәәдл
        тиим болдж бәәнә...
Энъкр чини үүрчнъ
        мендин белгтә Ләәлә.

1932

ОРЧУЛЛГЪС

М. Ю. Лермонтов

ГУРВИ ПАЛЪМ

(Восточн улсин келдг туудж)

Аравийск газрин элстә кӧдӧд
боодждж,
Арвасн гурви палъм дӱнӱгӧджд
ургӧджд.
Теднӧ хоорндк ӧгр хагсу газрас
Шаргдг булг книтн дольгагъар
ӱсӧрджд турглна,
Терӱг кӧк хамтхасд эврӧннь сӱӱдр-
тӧн хадгълад,
Шатагч нарнас болн нисгч элснӧс
халчлна.
Кесг олн джил медмдж угагъар
ӧнӱгрв...
Книтн джинӱгл ус зӧмси цееджӧрн
хӧӧдг,
Кӱӱнӧ газрас йовгч цуцрсннегчн кӱн
Кӧкргч багт кезӧдчн кецӧгӧд уга
билӧ.
Шавшлдси ке хамтхасднь боли
шӧргдг судлнь
Шатагч халун нарнд ширгӧд, хаг-
сад прцхӧлӧ.

Гурви цалым бурхдас нигдж эрдг
 болцхав!
 «Гульджидж хагси хатхар үүнд
 бидн төрихэсмб?»
 Кенä чигн сән хäläц байсуллгън
 угагъар,
 Кецү хү-салькнд дääвлдäд, нарид
 джиинлдäд,
 Көдä газрт öнъгär бидн ургъдж
 цецглсмб?
 Көк тенъгр минь, äдслätä заячнь
 хаджгър!»
 Эдн эрлгъән зогсам цацу ценъ-
 кртси ууджмд
 Алтн шар тоосн огътргъуд күрч
 бургв.
 Эк-толгъа уга шууган тендäs
 сонъсгдв.
 Алгтрси кевсдär бүркätä ацад
 цоохртдж үзгдв.
 Тенънärtä темäd цувлад, элс
 бургүлдж цацлад,
 Тенъгсд йовх хоогъш мет далвлзад
 йовцхана.
 Хаалгъин хаацсин намчта эрätä
 хормаснь
 Хату бөкдин хоорнд делсдж
 шавшлдна;
 Бички бор гармуд зәрмдән тедниг
 секлднä,

Басчн хар нүдд түүнэс шагъадж
гилвклднэ...

Хатмл нэрхн цогцарн бүүргүрн
кецагъад,

Хар-кер мөриг араб күн телүр-
күлнэ.

Мөрнь зэрмдэн энъгъагъад, бухад
цеглнэ,

Мөн негл шавтсн барс мет гэрэднэ,
Темдгтэ цагъан хувцнь то уга

бэлэлджата, —
Теднэ толгъачин ээминь тер эрэт-

кдж кеерүлнэ;
Джөөли элстэ газрар ишкрд

хурдлули йовдж
Джидэн өөдэн шивдж, шүүрд

хавли наадна.

Караван цувад, шуугдж пальмст
күрв:

Дүмбр сүүдртнь ниргладд хошарн
делв.

Каравана улсин савлмудар усн
кегддж мелтэв,

Дүүвр бавгър толгъасарн пальмс
занъгърад,

Гентки ирцхэсн гиичирлэ гекдж
эди мендлв,

Генэр кинти булгнь харм угагъар
услв...

Бийинь зугл уладж халсн элсн
бүтәнә;
Өрвлгнь өрвәсн кәдән зерлг гегс
шовун
Өөгүрнь ода ань бәрдж, шуулдж
иднә.

ЭПИГРАММС

1

Зугл шин деерән сертук сәәнәрл
күүндлгднә,
Зүгәр хөбннь—элхләри,—мартгдад
мухласд белглгднә.
Тиигдж—сертукс метәр иньүдиг
тоолдг
Тиим, акад джигтә әмтс бәәдг.

2

Мөн бийнь бийәри дүүрснь,—
Мел тас хоосн күн.

3

Задрен худлчиг ичәнә гидг,
Зонг гәргтәлә шоглна гидг,
Эм күүнлә маргъна гидг —
Эн хамг—шүүрәр ус утхсн мет.
Минь эн гурвнас
Мадниг гетлгич, бурхн.

КАВКАЗД

Ууджм бääх ори, Кавказ!
Уу-анъхун бääлгънää газр!
Чи чиги гүрмтää уршгар дүүрнъч,
Чи чиги дääни цуснд будатач...
Харнъгъу зерлг бүркг дорк
Хад-чолуд болн пешермүд
Халун джилвин хääкрлт,
Холд алдршлгъни, алтни джинънлт,
Төмр цевсин джинънлт
Тодлдж бас сонъсцхахй?
Уга! Төрски газртан, серкш,
Онъгрси джилмүд бичää күлää,
Урднь сулдан энъкр газр
Туўни төлääд темдгтää үкх!

НАРН

Бор үүлд заагт
Бүрлэдж үзгдн йовдж,
Цаасн цасн деер
Цуцсн герлән хайхларн,
Ўвлин цагин нарн
Ўлү сәәхн элмр.
Эн нарн метәр,
Энъкр баахн күүкн,
Онъг-бәәдлчнь нанд
Омнм гилвкәд бәәнә.
Зүгәр чини хәләцчнь
Байр рктә болвчн
Зүткә мини седклиг
Байсадж әмдрүлхй тер?

ОДН

Негл одн
Деерм шатна,
Ухагъим тер
Онъдин авлна.
Мини кўцлиг
Тер кўтлнә,
Нанд байр
Деерәсм асхна.
Тәвсн хўвин
Өмнәс зөрәд,
Мини дурлдг,
Саак нег
Өкәр хәләц
Басл мел
Тиим болдг.
Кезәчн зовлнъ
Ўздж чаддго
Тер хәләц
Эн одншинъ
Холд билә.
Кўцл угагъинъ
Кўтц медвчн,
Көшсн нүдән
Көндәл уга,
Өкәр хәләциг
Өврдж шүлтләв.

* * *

Джинънси өкәрльг дуунчнь
Чикнд сонъсгдад оркхнь,
Клеткд суух шовуншнь
Чичри зүрки өсрнә.

Ценъкр мелмәси онъгтә
Цегәхи нүдичнь ұзхнь,
Амм өмәснь эрәд,
Аәвлхә дотрас әврлнә...

Седклм сергәдчи одна,
Бәрклхчи дурн кұрнә...
Сеехи күзүнәсчнь теврәд,
Бәрәд таалад бәәхнь.

САНАН *

Деегүрм ода нисад одси шовун,
Теегин керä юнъгад эс болсмб?
Деер, тенъгрт, шуд сулд дурлад,
Делäд йовдг юнъгад эс болсмб?
Нарн ордг, нарн ордг үзгүр,
Будта уулсин орадк эджго öргäд
Бумблудж мартгден öвксинм
цогц бäädг,
Намчтагъар цецглдг газрур нисад
одх билäв.
Теднä урдксин халгъц¹ хуучн
эрсднь öлгätä
Теднä зевтä балтнь² бас тенд
дүүджлätä.
Балт халгъц хойран деерäсь
нисдж одад,
Бат дживрärн сäвдж шорагъинь
унъгъах билäв.
Шотландск ятхин чивгъцинь кöн-
дäх билäв,

---

* Лермонтован öрк-бүлин келär бохла, теднä тохмнь шотландск Лерм гидг рыцарас гарси бäädж. Öвксиннь газрт күрх санагъан поэт бячдж.

¹ Халгъц—щит гиси үг тийгдж орчулгдв.

² Балт—мөч гиси тийгдж орчулгдв.

Шуугад одг дунь тенъгрт кунь-
кнх билä,
Негнд чиньнүлсн болн негнд се-
рүлгдсн дунь
Негл ниргдж оркад ä-тасрх билä.
Зүгär санан хоосн, догши заячин
öмнäs,
Зөрдж сурна гидг тас олз уга.
Төрски газринм öндрмүд болн нан
хоорнд
Төрүц номгърдго тенъгсин доль-
ган халврна.
Хату зөрмг дääчирин сүл тохмнь
Хäрин газра цаснд хагсн хатна;
Эн газрт төрвчн седклärн эднä
бишви...
Эх, теегин керä юнъгад эс
болсмби

ДУН

Зөмәд галв өрдәд ирхлә
Шар хамтхаси шилвән цокдс,
Зеткр күүнд учри гихлә
Шарклад зүрки хавджнъдг.

Ганц хамтхасим сальки авад,
Газр кедәд әрлвчи яяхв,
Түүкә көк ащнь
Түүг хармнхй угай;

Хәрин газрт унтрх гидж
Хүвнь заяси болхла,
Залушг багъ күй
Зовдж юнъгад атихв.
Эгл баахн күүкн
Энүг хармнхй угай...

ХАРГЪЛГЪН

Төрски кӱвүнъ Василь
Тенд—холд билә,
Түүгән хӱри джилд
Телүрдж ээджнъ кӱләлә.

Энӱкр халун зүркнә
Чинәнъ чиләд салдала,
Ээджин нүднәс асхрдг
Халун нӱльмси ширглә.

Чик биш миджә
Газриг хойрт әнӱгнә,
Чики тенд—ууджмд
Ӗргн тег налана.

Чики тер—холджмд
Ӗндртә газрмуд эрәтрнә,
Чики тенд басчи
Тегш газрмуд цецглиә.

Тииглдж гардг хаалгъс
Баг модар бӱркәтә,
Түүгәр әмтс зулулшгогъар
Панс гердлдәд бәәцхәнә.

Баг модн болгън
Бат төмрәр оралгъата,
Белорусс улсин гармуднь
Басл генәртәгъяр цевләтә.

Иим хатушг цевтә
Эн орчлнъгд яяхмб!
Йорал уга тамд
Энүг чивәгъад оркхнь!

Джөөли голм Неман
Джисәд дөләки асхрна,
Эврәннь киити дольгагъари.
Эргән цокдж альвлна.

Голин эрг деер
Ганцар эмги зогсна,
Өшәтә харнъгъу миджә
Өмннь харлдж үзгднә.

Гердәд холд хәләгъад,
Гейүрч көвүгъән күләнә!
Гаран нүднүри кегъад!
Гашута нүлмсән арчна.

Тенд, голин гатцд
Таньдг газр джиринә!
Тенд—Советин орнд
Терүнә көвүнъ баәнә.

Кремлин улан одн
Тер газриг герлтәнә,
Саймуд—олн әмти
Сталинск килмджд джиргънә.

Энъкр көвүм Василь!
Дурта сәәхи үрм!
Эн әмд насндан
Дүрсичнь ұзхв угав?
Цагъан цаси метәр
Ээджинчнь ұснь буурлтв,
Зүүләд, чидлм цуцрв,
Зүркнәим цоклгън номгърв.
Чамагъан адг ядхдан
Нег чигн ұзхнь!
Цааранднь нам донавчи
Нанд әәмшгтә болшгол...

Энли хатси Христина
Көкши хойр нүднәс
Өткн хар нүльмси
Дакн-дакн цүвря.

* *
*

Көгши харгъа сад
Көндрдж салькнла шимлднә,
Дорд ұзгәс цолвнь
Долвкдж цегәдж йовла.

Минь тиим цагла
Миджә арчгдад одла,
Нарн уладж гарад,
Наадад инәгъәд бәәв.

Кесг улс гермүдәр
Адгъм угъагъар орлдад,

Киити ус уулдад,
Амни унд кецхäv

Улан цергчин киилгтк
Улан-улан. петлицмүд
Гейүргсн эмгнä нүднл
Гал-цäклсншнъ үзгдлдв.

Уй, Василь болхв!
Уй, иньгм болхв!
Би чамагъан күлägъад,
Бäädж, суудж ядлав!

Ээджин энъкр кövүнәннъ
Элвг далдгър цееджднъ
Алдр вождь Ленин
Герлтдж инäдж бäәнä.

КҮҮКН БОЛН ЗҮРКН

Күүкн, нааран гархнчи,
Кергән невчкх оркхнчи.
Өрч талм ирәд шахлдхчи,
Өвклсн зүрким токтнулхчи.

Альков, нааран хәләлчи,
Алти инәдән үзүллчи.
Таалмджин цөн үгәри
Теркә зүркән тәнүллчи...

Өддән делврси зүркм
Өрч дотрас күгдлнә,
Өбртхәд чамагъан шахкнъ
Өсри чочад менрнә.

ТЕНЪГСЧ СÄÄХЛÄ

Öкәрльг тенъгсч күүкн,
Öбрән гахулән оркич, —
Öбрдәд нанла суугъад
Гартм гаран атхулич.
Öрчдм толгъагъан шахич,
Энъкрлснәс бичә үргич, —
Öвхлзсн сүркә тенъгслә
Öдр болгън наадналхич.
Зүрки минь негл тенъгс;
Задргсн галвиц хәәсн, —
Солнъгърсн түүнә йоралднъ
Совсрсн седкл үрглнә.

ДУН

Талин ямрчи кел
Тас меддго бийм,
Астурин уулин күүнлэ
Иджл деер таньлдув.
Голд, паром деер,
Гентки, зогсдж баятлм,
Иньг минь шуд
Испанск келяр дуулв.
Оогүр йовджасн амтн
Өврад өördад зогсв,
Мадн тал шахцад,
Мадниг никтяр бүслв.
Баглрсн улс дунд
Бидн зөвәр зогсладад,
Эн дуучиг гаахад
Эгл дуугъинь сонъсувдн...
Ўүрмдн дуугъан төгсгяд,
Мендлчкяд йовдж одв,
Ўүнә дууна үгиг
Маднд цаялгъсн уга.
Түүнәс нааран джил болв,
Түүнә тускар одахн сонъсув —
Манъгъс революционн салдс
Мадридт алгддж гинә...

Испанск келәр донъгъддг
Тавдгч полкин дун
Иртә джидәр шаалгъад
Тасрад одв гинә;
Догши фашистрлә ноолдлгънд
Дуучаси отряд хагъцв гинә,
Дуучиннь дуулджаси дууг
Дурта отряднь күцәдж гинә.

Г А Р Г

Халх

1. Байр	3
2. Ленид (мини рапорт)	8
3. Сталин	10
4. Ленивй дуудврт	12
5. Моньгьад илгэгч бичг	15
6. Лени бильгрен уга	19
7. Сэг-сергг байцхай	21
8. Зөрмг баатр	23
9. Осипенко Полинд	25
10. Шанзва	26
11. Кууки дуучд	28
12. Иньгин бичг	30
13. Чамд	32
14. Өргцхйти	33
15. Светика	35
16. Хаврни сө	37
17. Магъдлад байсан чамаг	38
18. Зург болси иньгиг	39
19. Ғиштй эмгнй дун	40
20. Эмгнй дуунд	42
21. Шиврен теегин дун	43
22. Мартх*р седлэл	44
23. Саня байгъич	46
24. Сургъулин төлй	47
25. Хальмг дун	48
26. Совхозин хөбч	50

27. Колхозни дун	51
28. Биди бичен большевикүд	52
29. Комсомолец бийгрсид	55
30. Колхозникин үг	56
31. Октябри дун	58
32. Мини үүрин бичг	59

О Р Ч У Л Л Г Ъ С

33. Гурви пальм—М. Ю. Лермонтов	61
34. Эпиграммс	65
35. Менд хагъич, цеврэгдэд уга Арсаа	66
36. Кавказд	67
37. Нарн	68
38. Оди	69
39. Дживънен ёкарлыг дуунчвь	70
40. Санан	71
41. Дун	73
42. Харгъагъи—Анатолий Острейко	74
43. Күүки боли зүрки—Генрих Гейне	78
44. Тевъгсч саяхдй	79
45. Дун—Сергей Михалков	80

Редактор Г. Шалбуров
Тех. редактор П. Швачко
Корректор Н. Эрдниев.

Сдано в набор 28/III-40 г. Подписано к печат.
10/V-40 г. Бум. 60×92¹/₃₂. Печати. листов. 2
Бум л. 1¹/₃. У.-а. л. 1³/₄. Знаков в печ. л. 480
Тираж 4150. Упол. Главлита №   Заказ №

Типография № 1 НКМП — КАССР.

ТИ
12.
00.
36.

Ўннь 1 арс. 50 ден.

20680

Лиджи Инджиев

Радость

(Стихи)

На калмыцком языке

